

Uchwała z dnia 9 czerwca 2009 r.

II PZP 6/09

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Bogusław Cudowski, Małgorzata Gersdorf (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 9 czerwca 2009 r. sprawy z powództwa Mariana O. przeciwko I. Spółce z o.o. z siedzibą w P. o zapłatę, na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 26 marca 2009 r. [...]

„Czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27.11.2007 r. w sprawie SK 18/05 orzekający, że art. 58 w zw. z art. 300 ustawy z dnia 26.06.1974 r. - Kodeks Pracy (Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.) rozumiany w ten sposób, że wyłącza dochodzenie innych niż określone w art. 58 k.p. roszczeń odszkodowawczych związanych z bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia jest niezgodny z art. 64 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, może stanowić podstawę wznowienia postępowania w trybie przepisu art. 401 (1) k.p.c. ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Można żądać wznowienia postępowania na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 listopada 2007 r. w sprawie SK 18/05, w którym Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 58 w związku z art. 300 k.p. rozumiany w ten sposób, że wyłącza dochodzenie innych niż określone w art. 58 k.p. roszczeń odszkodowawczych związanych z bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia jest niezgodny z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, o ile prawomocne orzeczenie zostało ferowane wbrew normie prawnej zrekonstruowanej przez Trybunał Konstytucyjny z art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p.

Uzasadnienie

Na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu postanowieniem z dnia 26 marca 2009 r. [...] wydanym w sprawie z powództwa Mariana O. przeciwko I. Spółce z o.o. z siedzibą w P. o zapłatę, przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne budzące wątpliwości: „Czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 listopada 2007 r. w sprawie sygn. akt. SK 18/05, orzekający, że art. 58 w zw. z art. 300 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks Pracy (Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.) rozumiany w ten sposób, że wyłącza dochodzenie innych niż określone w art. 58 k.p. roszczeń odszkodowawczych związanych z bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia, jest niezgodny z art. 64 ust.1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, może stanowić podstawę wznowienia postępowania w trybie przepisu art. 401¹ k.p.c.?”

Postanowienie Sądu Apelacyjnego zapadło w następującym stanie faktycznym i prawnym sprawy. Powód, z którym pozwana rozwiązała stosunek pracy w trybie natychmiastowym z winy pracownika (art. 52 k.p.), kwestionował podstawę merytoryczną oświadczenia woli Spółki i dochodził przywrócenia do pracy na poprzednich warunkach. W toku postępowania instancyjnego wyrok Sądu Rejonowego z dnia 31 maja 2005 r. [...] przywracający powoda do pracy został zmieniony i Sąd Okręgowy zasądził na rzecz powoda odszkodowanie z tytułu wadliwego rozwiązania stosunku pracy w wysokości określonej przez przepisy Kodeksu pracy (wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 16 września 2005 r. [...]).

Powód dnia 21 lutego 2006 r. wniósł do Sądu Okręgowego w Poznaniu pozew o zasądzenie kwoty 331.700,00 zł tytułem utraconych zarobków wraz z ustawowymi odsetkami, kwoty 1.000.000,00 zł tytułem zadośćuczynienia, a także wniósł o złożenie przez pozwanego oświadczeń zawierających przeprosiny za zaistniałą sytuację. Powód swe powództwo wywodził z art. 415 k.c.

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 27 lutego 2007 r. [...] oddalił powództwo, oceniając, że brakuje podstawy prawnej do zastosowania art. 415 k.c. w związku z art. 300 k.p. W motywach swego orzeczenia Sąd Okręgowy w Poznaniu podniósł, że kwestie świadczeń majątkowych z tytułu pozostawania bez pracy w na-

stępstwie wadliwego zastosowania przez pracodawcę art. 52 k.p. zostały w pełni uregulowane przez Kodeks pracy. Wyrok ten uprawomocnił się.

W dniu 29 lutego 2008 r. powód wniósł do Sądu Okręgowego w Poznaniu skargę o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 27 lutego 2007 r. [...]. Skarga upatrywała podstawy prawnej w art. 58 w związku z art. 300 k.p. oraz w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 listopada 2007 r., SK 18/05. W skardze o wznowienie postępowania powód wniósł o wznowienie postępowania w sprawie [...], w części dotyczącej rozstrzygnięcia co do kwoty 331.700 zł wraz z odsetkami oraz o zmianę wyroku przez zasądzenie na rzecz powoda wskazanej kwoty. Ponadto powód żądał zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wraz z opłatą od pełnomocnictwa według norm przepisanych. Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2008 r. [...] oddalił skargę powoda.

Rozpatrując apelację powoda od tego orzeczenia Sądu Okręgowego w Poznaniu, Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu powziął wątpliwość wyrażoną w przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnieniu prawnym. Uzasadniając postanowienie z dnia 26 marca 2009 r. [...] o przekazaniu Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego Sąd Apelacyjny w Poznaniu wskazał, że w literaturze i judykaturze nie ma aktualnie jednolitości poglądów co do mocy wiążącej wszystkich, rodzajowo zróżnicowanych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Istnieje mianowicie w tym przedmiocie wyraźna rozbieżność między stanowiskiem Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego. Sąd Najwyższy wyraża w większości swych judykatów pogląd o braku mocy wiążącej orzeczeń interpretacyjnych/zakresowych i braku możliwości powoływania się skutecznie na te orzeczenia w skardze o wznowienie postępowania w sprawie. Orzeczenia takie nie mieszczą się zdaniem Sądu Najwyższego bowiem w hipotezie normy prawnej zawartej w art. 401¹ k.p.c. Odmienny pogląd na tę kwestię prezentuje Trybunał Konstytucyjny.

Przytaczając liczne wypowiedzi judykatury i doktryny o mocy wiążącej orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego (między innymi w zakresie poglądów Sądu Najwyższego: postanowienie z dnia 19 października 2007 r., I CO 8/07; postanowienie z dnia 17 września 2003 r., II CO 10/03; postanowienie z dnia 6 maja 2003 r., I CO 7/03 - OSNC 2004 nr 1, poz. 14; w zakresie poglądów Trybunału Konstytucyjnego: J.Trzeciński: Orzeczenia interpretacyjne Trybunału Konstytucyjnego, PiP 2002 nr 1;

Z.Czeszejko-Sochacki: Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: pojęcie, klasyfikacja i skutki prawne, PiP 2000 nr 12; K.Pietrzykowski: O tak zwanych „interpretacyjnych” wyrokach Trybunału Konstytucyjnego, Przegląd Sądowy 2004 nr 3; A.Józefowicz: Orzeczenia interpretacyjne Trybunału Konstytucyjnego, PiP 1999 nr 11) Sąd Apelacyjny w Poznaniu zasugerował także w motywach swego orzeczenia własny punkt widzenia na tę kwestię, wskazując że cel art. 401¹ k.p.c. wymaga nie tylko jego interpretacji gramatycznej ale także systemowej i funkcjonalnej. Taka zaś wykładnia, podkreślająca gwarancje prawa do wymierzania sprawiedliwości w zgodzie z wzorcami konstytucyjnymi, mogłaby ewentualnie pozwolić na wznowienie postępowania w sprawie z uwagi na ferowanie przez Trybunał Konstytucyjny wyroku SK 18/05, bez względu na formalną kwalifikację tego orzeczenia.

Sąd Najwyższy udzielając odpowiedzi na przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu zagadnienie prawne, zważył co następuje:

Pierwszoplanowe znaczenie dla udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie ma treść i znaczenie art. 190 ust. 1 i 4 Konstytucji RP oraz art. 401¹ k.p.c. W myśl art. 190 ust. 1 Konstytucji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Konstytucja nie segreguje orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i nie uzależnia od jakiegokolwiek klasyfikacji mocy wiążącej orzeczenia. Orzeczenia Trybunału są w literaturze przedmiotu systematyzowane według rozmaitych kryteriów. Najbardziej jednoznaczne i oczywiste jest kryterium przedmiotowe, według rodzaju spraw, których orzeczenia dotyczą - zgodnie z podziałem wskazanym w art. 188 Konstytucji RP.

Jeśli chodzi o orzeczenia zapadłe w wyniku badania zgodności aktów normatywnych z Konstytucją, bo takiego orzeczenia dotyczy przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu zagadnienie prawne, to orzeczenia te podlegają także doktrynalnym podziałom. I tak mówi się o klasycznych orzeczeniach stwierdzających zgodność (orzeczenia afirmacyjne) lub niezgodność z Konstytucją (orzeczenia negatywne). Doktryna wyróżnia też orzeczenia zakresowe i interpretacyjne, wyroki pozornie zakresowe - prawotwórcze, wyroki pozornie zakresowe - interpretacyjne, wyroki interpretacyjne, wyroki negatywne interpretacyjne i wyroki afirmowane interpretacyjne (por. na ten temat ostatnio J. Dominowska, Klasyfikacja orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Przegląd Sądowy 2008 nr 5, s. 34 i nast.). Wielość podziałów

doktrynalnych nie powoduje jednak konieczności prowadzenia dyskusji o tym, które z orzeczeń Trybunału mają pełną moc wiążącą, a które jedynie częściową lub żadnej. Normy Konstytucji nie przyzwalają bowiem na dokonywanie tego rodzaju selekcji. Selekcja taka byłaby procesem niezwykle niebezpiecznym. Dokonana przez sądy lub doktrynę kwalifikacja może być bowiem podważana. Nie we wszystkich przypadkach Sąd Najwyższy kwestionuje moc wiążącą tzw. interpretacyjnych wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Mianowicie pozwala na wznowienie postępowania w sprawie, która dała podstawę dla wydania orzeczenia Trybunału, wywodząc to uprawnienie z art. 50 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym i prawa Trybunału do bezpośredniego oddziaływania na tok sprawy, której skarga dotyczy (postanowienie z dnia 7 lutego 2008 r., V CZ 139/07).

I wreszcie nie zawsze jest pewne, z jakim charakterem orzeczenia mamy do czynienia. Na niejednoznaczność ocen co do charakteru wyroku Trybunału SK 18/05 wskazuje postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., I PO 1/08, w którym Sąd Najwyższy orzekł o wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c. w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2004 r., I PK 252/03, którego podstawą prawną był art. 58 k.p. W motywach tego postanowienia Sąd Najwyższy przyjął, iż wyrok Trybunału Konstytucyjnego SK 18/05 - mimo użytego sformułowania „rozumiane w ten sposób” - nie jest orzeczeniem interpretacyjnym, które przedstawia właściwą wykładnię normy prawnej, lecz orzeczeniem, w którym zakwestionowano wyprowadzenie z art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p. normy kolizyjnej niepozwalającej na uwzględnienie roszczeń odszkodowawczych pracownika poza ryczałtem oznaczonym w art. 58 k.p. Z kolei Sąd Apelacyjny w Poznaniu w motywach postanowienia o przedstawieniu zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu jednoznacznie zakwalifikował wyrok Trybunału SK 18/05 jako wyrok interpretacyjny.

Judykaty te uzasadniają przyjęte twierdzenie, iż zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne niezależnie od ich doktrynalnej kwalifikacji (por. literaturę wskazaną w motywach postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu i ostatnio: B. Zdżienicki: Ochrona konstytucyjnych praw i wolności przy zmianach w porządku prawnym znaczenie czynnika czasu dla zasady praworządności, Przegląd Sejmowy 2008 nr 5, s. 51).

Regułą jest, że orzeczenia sądu konstytucyjnego o niezgodności przepisu prawa z aktem wyższego rzędu (obejmujące swoim zakresem - jak stwierdzono - wszelkie postacie rozstrzygnięć) wywołują także efekt pośredni pozwalający na weryfikację indywidualnych rozstrzygnięć wydanych w przeszłości na jego podstawie. Uznaje się zatem, że w państwie prawa nie powinno się pozostawiać skutków niekonstytucyjnego przepisu. Prawo polskie utrzymuje ważność wszystkich wcześniejszych rozstrzygnięć zapadłych na podstawie konstytucyjnego przepisu, ale zarazem otwiera procedury ich następczej weryfikacji (L. Garlicki: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do art. 190, Warszawa 2007 s. 27 i nast. i powołanej tam literatura). Konsekwencją art. 190 ust. 1 Konstytucji w sferze procesowej jest art. 190 ust. 4 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. Uznaje się, że przepis wskazuje na wolę ustrojodawcy, aby sprawa prawomocnie rozstrzygnięta na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją była rozstrzygnięta w zgodzie z zasadami i wartościami konstytucyjnymi. Ograniczenia możliwości weryfikacji rozstrzygnięcia mogą być tylko wyjątkowe i są dozwolone tylko wtedy, gdy znajdują uzasadnienia w innych wartościach konstytucyjnych. Podstawę prawną dla realizacji art. 190 ust. 4 Konstytucji stanowią przepisy o wznowieniu postępowania cywilnego, tj. art. 401¹ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem można żądać wznowienia postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. W procedurze cywilnej chodzi zatem o orzeczenie finalne, które zapadło przed dniem wejścia w życie orzeczenia Trybunału. Chodzi też o orzeczenie, które zostało wydane na podstawie przepisu uznanego przez Trybunał za niezgodny z Konstytucją.

Także i ten proceduralny przepis (art. 401¹ k.p.c.) nie wprowadza rozróżnienia, które pozwalałoby na pomijanie w sferze procesowej jakichkolwiek orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, rozstrzygających o zgodności prawa z Konstytucją.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne.

